

آشنایی دانشجویان با شیوه‌های مطالعه

(پژوهشی در متون)

■ دکتر حسن اشرفی‌ریزی^۱
استادیار گروه کتابداری پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان
■ زهرا کاظم‌پور
عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه پیام نور

چکیده

مطالعه یکی از عوامل توسعه و پیشرفت جوامع مختلف است. زمانی می‌توان در زمینه‌های مختلف علمی و فرهنگی به نتایج نوینی دست یافت که در عرصه‌های مختلف آموزشی و از طریق مطالعه‌ی ثمربخش توفیق قابل توجهی نصیب افراد، به‌ویژه دانشجویان، گردد. عوامل اصلی موفقیت و دست‌یابی دانشجویان به مطالعه‌ی ثمربخش را می‌توان در علاقه به مطالعه و سپس توجه به شیوه‌های مطالعه و آگاهی از روش‌های صحیح مطالعه دانست. در این مقاله پس از مقدمه‌ای کوتاه، یافته‌های پژوهشگران درباره‌ی آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه ذکر شده و در پایان به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری و نیز پیشنهاد‌های اجرایی اشاره می‌شود. **کلیدواژه‌ها:** شیوه‌های مطالعه و دانشجویان.

مقدمه

و به‌جای کاربرد یک روش واحد در مطالعه، انعطاف نشان دهد و متناسب با نیاز، روش خود را تغییر دهد. از طرف دیگر، هرچه خواننده از روش مطالعه‌ی اجمالی به سمت مطالعه‌ی تجسسی حرکت کند، خواننده‌ی فعال‌تری خواهد بود و لذا مطلب را بهتر می‌فهمد و درک می‌کند. اما این امر دلیلی بر خرده‌گیری بر روش‌های دیگر مانند مطالعه‌ی اجمالی نیست، زیرا این نیاز خواننده است که روش را مشخص می‌کند. در این مقاله شش روش مطالعه (مطالعه‌ی اجمالی، عبارت‌خوانی، سریع‌خوانی، دقیق‌خوانی، انتقادی و تجسسی) بررسی می‌شوند «که این روش‌ها نتیجه‌ی تجربه و تخصص پژوهشگران مؤسسه‌ی مهارت‌های تحصیلی و خواندن بالدریج و همچنین آموزش برنامه‌های آموزشی این مؤسسه در چهارصد دانشکده و آموزشگاه است» (بالدریج، ۱۳۸۰، ص ۱۰۱).

میزان مطالعه و گرایش به خواندن از مهم‌ترین شاخص‌های رشد و توسعه است. سازمان یونسکو در بسیاری از همایش‌های خود توسعه‌ی اقتصادی را مرهون گسترش مطالعه، نشر کتاب و برنامه‌ریزی آموزشی می‌داند (شعبانی و فاضل، ۱۳۸۱). زمانی می‌توان در زمینه‌های مختلف علمی و فرهنگی به نتایج نوینی دست یافت که در عرصه‌های مختلف آموزشی و از طریق مطالعه‌ی ثمربخش توفیق قابل توجهی نصیب افراد، به‌ویژه دانشجویان، گردد (شعبانی و شفیع‌پور مطلق، ۱۳۸۲). لذا عوامل اصلی موفقیت و دست‌یابی دانشجویان به مطالعه‌ی ثمربخش را می‌توان در علاقه به مطالعه و سپس توجه به شیوه‌های مطالعه و آگاهی از روش‌های صحیح مطالعه دانست.

مطالعه‌ی اجمالی

در مطالعه‌ی اجمالی^۲، هدف آشنایی کلی نسبت به کتاب مورد مطالعه می‌باشد و بدین منظور نیاز به دست‌یابی به نکات و مطالب مهم کتاب در یک زمان کوتاه و با سرعت زیاد از سوی خواننده ضروری است. در این روش از جزئیات صرف‌نظر می‌شود، به تصویرها، عناوین، جدول‌ها، نمودارها نگاه شده و جملاتی از بندها خوانده می‌شود، به کلماتی که با حروف کج یا درشت نوشته شده‌اند، توجه شده و فهرست و خلاصه یا نتیجه‌ی فصل‌ها مطالعه می‌شود (امانی و آذر نوید، ۱۳۸۰،

شیوه‌های مطالعه

عادت‌کردن به مطالعه‌ی صحیح یک امر اکتسابی است، یعنی همان‌گونه که انسان خواندن و نوشتن را یاد می‌گیرد، می‌تواند راه صحیح مطالعه را هم یاد بگیرد. متناسب با هدفی که فرد از مطالعه دارد و حتی به تناسب محتوا و موضوع و نوع مطلب روش‌های مختلفی وجود دارد (اشرفی‌ریزی، ۱۳۸۲، ص ۶۰). باید به این نکته توجه داشت که ایجاد و پرورش چنین مهارت‌هایی با این هدف صورت می‌گیرد که خواننده بتواند برای مطالب مختلف سرعت‌های متناسب با آنها را به کار برد،

**در عبارت خوانی،
خواننده به چشم خود
عادت می‌دهد که
به جای مکت بر روی
یک یک کلمات، بتواند
گروه کلمات را ببیند،
میدان دید خود را
وسیع کند و بیشتر به
معنا توجه نماید**

**در سریع خوانی
سرعت خواننده بسیار
زیاد است و هنگامی
مفید است که برداشت
کلی تر محتوای نوشته
مورد نیاز باشد**

از این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویان کمتر به گروه کلمات، وسیع کردن دید خود و همچنین درک معنا در مطالعه توجه می‌نمایند. در حالی که دانشجویان با آگاهی از این شیوه می‌توانند به جای کلمه به کلمه خواندن، گروه کلمات را ببینند و نه تنها سرعت خود را در مطالعه بالا ببرند، بلکه به افزایش تمرکز حواس و نیز سرعت در مطالعه دست یابند.

مطالعه سریع خوانی

در مطالعه سریع خوانی^۶ سرعت خواننده بسیار زیاد است و هنگامی مفید است که برداشت کلی تر محتوای نوشته مورد نیاز باشد. این روش کامل کننده روش اجمالی است. در این روش از آنجا که از میزان دقت کاسته می‌شود، فقط در مواقعی مفید است که قبلاً مطالب یاد گرفته شده باشد و فرد بخواهد در یک زمان خیلی کوتاه مطلبی را مرور کند. تفاوت روش سریع خوانی با روش عبارت خوانی این است که فرصت خواننده در روش سریع خوانی بسیار کم است، مانند مطالعه یک کتاب درسی دو ساعت قبل از امتحان. در این روش، چشم خواننده یک حرکت منظم بر روی صفحات کتاب دارد و کتاب باید به طور باز روی میز قرار گیرد و دست چپ آماده ورق زدن صفحات کتاب باشد و انگشت نشان دست راست روی سطرهای کتاب به سمت پایین حرکت کند و چشم مسیر انگشت را دنبال کند. در سریع خوانی فرد می‌تواند از محتوای نوشته مواردی مانند نام، تاریخ، مکان، قیمت، عنوان کتاب یا مقالات، نتایج بدست آمده از یک پژوهش یا علل موفقیت و شکست را بیرون بکشد (امانی، ۱۳۸۰، ص ۸۱ - ۸۳). باید به این نکته توجه داشت که در مطالعه اجمالی، خواننده قسمت‌هایی از متن را برای خواندن انتخاب می‌کند، در حالی که در روش سریع خوانی کل مطلب با روش مبتنی بر دیدزدن خوانده می‌شود.

یافته‌های پژوهش ملک‌پور (۱۳۸۰)، شعبانی و شفیع‌پور مطلق (۱۳۸۲)، مکی‌زاده (۱۳۸۳)، غلامی (۱۳۸۵)، و پتون (۱۹۹۵) نشان می‌دهد که دانشجویان در شیوه مطالعه سریع خوانی ضعیف هستند، در حالی که در پژوهش هاپسون (۲۰۰۷) در حد متوسط می‌باشند. باید گفت که در پژوهش‌های مذکور دانشجویان کمتر از انگشتان دست در

ص ۸۰). در این روش، نیاز به مطالعه کتاب نیست. خواننده اگر از هر ۵۰ صفحه، یک صفحه آن را بخواند، می‌تواند به سؤال‌های ذهنی خود پاسخ گوید. این روش بیشتر در زمانی که افراد قصد خرید کتاب از یک کتاب‌فروشی یا نمایشگاه کتاب را دارند، می‌تواند مفید باشد.

یافته‌های پژوهش ملک‌پور (۱۳۸۰)، شعبانی و شفیع‌پور مطلق (۱۳۸۲)، مکی‌زاده (۱۳۸۳)، غلامی (۱۳۸۵) و پتون^۳ (۱۹۹۵) نشان می‌دهند که دانشجویان در شیوه مطالعه اجمالی ضعیف هستند. پژوهش هاپسون^۴ (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که دانشجویان در شیوه مطالعه اجمالی در سطح متوسط هستند. در واقع دانشجویان در پژوهش‌های مذکور در تعیین هدف، جست‌وجو درباره نکات کلیدی متن، طرح سؤال متعدد، در ذهن سپردن شمای کلی مطلب و مطالعه قسمت‌های اصلی و کلیدی اثر وضع چندان مناسبی ندارند.

مطالعه عبارت خوانی

در مطالعه عبارت خوانی^۵، خواننده به چشم خود عادت می‌دهد که به جای مکت بر روی یک یک کلمات، بتواند گروه کلمات را ببیند، میدان دید خود را وسیع کند و بیشتر به معنا توجه نماید (امانی و آذر نوید، ۱۳۸۰، ص ۸۰). نکته مهم در این روش این است که خواننده به منظور تسلط بر مطالب لازم است ابتدا از مطالب ساده شروع کرده و بعد از کسب مهارت لازم به مطالب سخت بپردازد. افرادی که عبارت خوانی می‌کنند، هنگام مطالعه کمتر به عقب برمی‌گردند (و بهتر می‌فهمند)، زیرا حرکت چشم آنها به علت اینکه در هر بار توقف به جای یک کلمه گروهی از کلمات را می‌بیند، مطالعه آنها را با نحوه تفکر کردنشان هماهنگ می‌سازد و مطالعه آنها همراه با افزایش درک مطلب و کسب لذت است (بالدریچ، ۱۳۸۰، ص ۱۵۰). این روش، به ویژه در زمانی که مطلبی یک بار مطالعه شده و نیاز به مطالعه مجدد وجود ندارد، می‌تواند مفید واقع شود.

یافته‌های پژوهش ملک‌پور (۱۳۸۰)، شعبانی و شفیع‌پور مطلق (۱۳۸۲)، مکی‌زاده (۱۳۸۳) و غلامی (۱۳۸۵) نشان دهنده آن است که دانشجویان در شیوه مطالعه عبارت خوانی ضعیف هستند، در حالی که در پژوهش پتون (۱۹۹۵) و هاپسون (۲۰۰۷) در حد متوسط می‌باشند.

(۱۳۸۲)، مکی‌زاده (۱۳۸۳) و غلامی (۱۳۸۵)، نشان از آگاهی نسبتاً ضعیف دانشجویان از شیوه مطالعه دقیق خوانی دارد، در حالی که پژوهش‌های پتون (۱۹۹۵) هاپسون (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که دانشجویان در حد متوسط از شیوه مطالعه دقیق خوانی آگاهی دارند. دانشجویانی که از این شیوه آگاهی چندانی ندارند، بیشتر گرایش به حفظ مطالب دارند تا اینکه برای فهم مطلب کوشش کنند، مطالب را کمتر به زبان خود بازگو می‌کنند، رابطه‌ای بین مطالب خوانده‌شده برقرار نمی‌کنند، از حاشیه‌نویسی و خط‌کشیدن در زیر مطالب کمتر استفاده می‌کنند، مطالب را تجزیه و تحلیل نمی‌کنند، قادر به کشف جمله اصلی بند نیستند، توانایی در پاسخ‌گویی به سؤالات به‌ویژه سؤالات تشریحی را ندارند و «یادآوری سریع مطلب در صورت نیاز برای آنها دشوار است» (براون، ۲۰۰۸).

مطالعه انتقادی

منظور از مطالعه انتقادی^۴، قضاوت‌کردن درباره درستی، اعتبار یا ارزش مطالب خواندنی براساس ملاک‌ها یا استانداردهای صحیح است. خواندن انتقادی، با یک ذهن فعال و پرسنده برای قضاوت کردن درست اهمیت فراوان دارد. خواندن انتقادی کلید فهم صحیح مطالب و درگیری با مطالب است که برای تشخیص و ارزش‌گذاری نوشته‌های خلاق ضرورت دارد. پس می‌توان گفت هدف اصلی از مطالعه انتقادی اندیشیدن مسئولانه دانشجو درباره مطلب خوانده‌شده است که این زمینه‌دآوری درست و صحیح را برای وی فراهم می‌کند (خسروی، ۱۳۸۱). این روش به دانشجویان، به‌ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی کمک می‌کند که در نوشتن مقاله یا تولید یک اثر علمی، و همچنین تعامل علمی با استادان و دانشجویان دیگر، ضمن ذکر دیدگاه‌های مختلف درباره یک موضوع و اشاره به نقاط ضعف و قوت آنها، دیدگاه خود را نیز بیان کنند.

به‌طور خلاصه، در روش مطالعه انتقادی خواننده نیاز به خواندن سطور، خواندن بین سطور و خواندن ماورای سطور دارد، لذا با این روش می‌توان قضاوت درستی درباره درستی و نادرستی مطلب کرد. پژوهش‌های ملک‌پور (۱۳۸۰)، شعبانی و شفیعی‌پور مطلق (۱۳۸۲)، مکی‌زاده (۱۳۸۳) غلامی (۱۳۸۵)، نشان‌دهنده آگاهی ضعیف دانشجویان از شیوه مطالعه انتقادی است، در حالی که پژوهش‌های پتون (۱۹۹۵) هاپسون (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که دانشجویان در حد متوسط و بالاتر از شیوه مطالعه انتقادی آگاهی دارند.

به هر حال شواهد موجود در پژوهش‌های مذکور، به‌ویژه در ایران نشان داد که دانشجویان محتاج اطلاعات بیشتری در زمینه شیوه مطالعه انتقادی هستند. از عوامل مهم اثرگذار در کم‌آگاهی دانشجویان از این شیوه می‌توان به نداشتن دید انتقادی نسبت به مطلب خوانده‌شده، عدم توجه به جهت و کیفیت مطالب، عدم اطلاع از نظر دیگر صاحب‌نظران، و عدم توجه به اعتبار و صحت مطالب و پرهیز از خواندن مطالب انتزاعی اشاره کرد.

مطالعه تجسسی

روش مطالعه تجسسی^۵ مبتنی بر سؤال کردن به‌طور جدی و پی‌گیر برای فهم عمیق مطالب است که کنج‌کاوی و هدف خواننده را از خواندن مطلب ارضا می‌کند. جریانی منظم از سؤالات و کنترل بر روی

در دقیق خوانی خواننده شیوه‌ای اتخاذ می‌کند که مطالب به‌طور منطقی و منظم در حافظه باقی مانده و بازشناسی مطالب برای استفاده‌های بعدی میسر باشد

منظور از مطالعه انتقادی، قضاوت کردن درباره درستی، اعتبار یا ارزش مطالب خواندنی براساس ملاک‌ها یا استانداردهای صحیح است

زیر مطالب استفاده کرده و نیز نگاه منظم و موزون به صفحات کتاب ندارند. عدم آگاهی دانشجویان نسبت به مطالعه سریع خوانی موجب می‌شود که آنها به حفظ طوطی‌وار تمام مطالب کتاب یا متن خاص پرداخته و در نتیجه از منظور اصلی آن مطلب بازمانند و درک درستی از مطلب خوانده‌شده در ذهن نداشته باشند.

مطالعه دقیق خوانی

در مطالعه دقیق خوانی^۶ خواننده شیوه‌ای اتخاذ می‌کند که مطالب به‌طور منطقی و منظم در حافظه باقی مانده و بازشناسی مطالب برای استفاده‌های بعدی میسر باشد. با استفاده از این روش، مفاهیم بهتر درک می‌شود و اصول و مفاهیم به هم‌دیگر ربط داده می‌شوند. در این روش، خواننده به حاشیه‌نویسی و علامت‌گذاری می‌پردازد و نکات مهم با دایره یا کروشه و خط‌کشیدن مشخص می‌شود و در مواردی هم خلاصه‌نویسی می‌شود. در روش مطالعه دقیق خوانی، شخص قادر به پاسخ‌گویی به سؤالات تشریحی است (امانی و آذرنوبید، ص ۸۱). در مجموع می‌توان گفت روش دقیق خوانی در سه بخش صورت می‌گیرد: ۱. توجه به جزئیات و ایجاد ارتباط مفهومی بین آنها، ۲. حاشیه‌نویسی بر متن خوانده‌شده با خط‌کشیدن زیر مطالب دشوار یا برجسته کردن مطالب و ۳. بازگرددن مطلب خوانده‌شده به زبان خود به‌منظور درک درست. این روش همان‌گونه که ذکر شد زمانی توسط دانشجویان استفاده می‌شود که قصد دارند به سؤالات تشریحی پاسخ دهند یا قصد دارند که یک مطلب را برای مدت طولانی در ذهن خود نگه دارند. مطالعه دقیق خوانی در یک زمان کم و محدود امکان‌پذیر نیست.

یافته‌های پژوهش ملک‌پور (۱۳۸۰)، شعبانی و شفیعی‌پور مطلق

4. Hopson
5. Phrase reading
6. Speed reading
7. Close reading
8. Critical reading
9. Inquiry reading

مأخذ:

۱. اشرفی ریزی، حسن (۱۳۸۲). درآمدی بر مطالعه و نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگ مطالعه، تهران: چاپار.
۲. امانی، غفور و فریده آذر نوید (۱۳۸۰). کتابخانه‌های مدارس و نقش آنها در ایجاد عادت مطالعه در دانش‌آموزان، اردبیل: انتشارات تراز.
۳. بالدريج، کی. پی. (۱۳۸۰). روش‌های یادگیری و مطالعه، ترجمه: علی اکبر سیف، تهران: نشر دوران.
۴. خسروی، فریبرز (۱۳۸۱). «مقدمه‌ای بر آسیب‌شناسی مطالعه در کشورهای جنوب»، فصلنامه کتاب، دوره سیزدهم، ش سوم (پاییز ۱۳۸۱)، ص ۱۱۶ - ۱۲۵.
۴. شعبانی، احمد و محمدرضا شفیعی‌پور مطلق (۱۳۸۲). «بررسی و مقایسه میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه»، فصلنامه کتاب، دوره چهاردهم، ش دوم (تابستان ۱۳۸۲)، ص ۳۶ - ۴۴.
۵. شعبانی، احمد و مرتضی فاضل (۱۳۸۱). «مطالعات غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه و شناسایی عوامل مؤثر بر آن از نظر دانش‌آموزان شهرضا»، فصلنامه کتاب، دوره سیزدهم، ش دوم (تابستان ۱۳۸۱)، ص ۴۷ - ۵۵.
۶. غلامی، علی (۱۳۸۵). «بررسی میزان و نحوه مطالعه در بین دانشجویان دختر شهرکرد»، پایان‌نامه کارشناسی رشته مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد.
۷. ملک‌پور، رضا (۱۳۸۰). «بررسی میزان آگاهی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر از شیوه‌های مطالعه»، پایان‌نامه کارشناسی رشته مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد.
۸. مکی‌زاده، فاطمه (۱۳۸۳). «بررسی میزان آگاهی دانشجویان دانشگاه یزد از روش‌های مطالعه»، مجله کتابداری، س سی‌وهشتم، دفتر چهل و دوم (پاییز و زمستان ۱۳۸۳)، ص ۱۶۳ - ۱۸۵.

9. Brown, William (2009). Study Strategies and successful study. [on line]. Available: <http://www.dmn.edu/kmc/student/loon/acad/strat/> [Accessed 10 July 2009].

10. Hopson, Marget (2007). Efficiency reading skills and strategies. Among students. [on line]. Available: <http://www.term-paperadvisors.com/wtf06-07-Wright.pdf> [Accessed 10 July 2009].

11. Patton, Duygu (1995). "Student learning techniques". Paper presented the Annual Meeting of College Reading Association (Allanta, Ga, November 20-22).

کیفیت و جهت آنها وجوه تشخیص روش مطالعه تجسسی است. این سوالات می‌تواند جزئی یا کلی، ساده یا پیچیده یا عینی یا انتزاعی یا ترکیبی از موارد مذکور باشد. بر این اساس می‌توان گفت هدف اصلی مطالعه تجسسی افزایش دامنه تمرکز حواس و درک عمیق‌تر معانی است (بالدریج، ۱۳۸۰، ص ۱۸۶ - ۱۸۷). اگر دانشجو بخواهد معانی نهفته در سطور یک اثر علمی را کشف کرده و هدف اصلی نویسنده را به‌طور دقیق درک کند، راهی جز بهره‌گرفتن از روش مطالعه تجسسی ندارد.

نتایج پژوهش‌های ملک‌پور (۱۳۸۰)، شعبانی و شفیعی‌پور مطلق (۱۳۸۲)، مکی‌زاده (۱۳۸۳) و غلامی (۱۳۸۵) نشان‌دهنده آگاهی ضعیف دانشجویان از شیوه مطالعه تجسسی است، در صورتی که پژوهش‌های پتون (۱۹۹۵) هاپسون (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که دانشجویان در حد زیاد از شیوه مطالعه تجسسی آگاهی دارند. براساس نتایج پژوهش‌های مذکور (در ایران) می‌توان گفت که دانشجویان در داوری مطالب براساس ملاک‌ها و استانداردها، توجه به مفهوم کلمات، رابطه منطقی بین فصل‌های کتاب، اهمیت اعتبار و صحت مطالب، توجه به منطقی بودن نتیجه‌گیری‌ها و کشف منظور اصلی نویسنده ضعیف هستند.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

هر فعالیتی در حوزه یادگیری مستلزم کسب دانش و مهارتی خاص است. خواندن و مطالعه نیز به دانش و مهارت خاص نیازمند است که فقدان آن مشکلاتی برای فراگیران و به‌ویژه دانشجویان به‌وجود می‌آورد. دانشجویانی که آگاهی کاملی از این شیوه‌ها دارند، متناسب با هدف خود از مطالعه و حتی به تناسب محتوا و موضوع و نوع مطلب از روش مناسب مطالعه استفاده می‌کنند. به‌طور خلاصه می‌توان گفت که آگاهی و استفاده از این روش‌ها به دانشجویان کمک می‌کند تا کارآمدی روش مطالعه خود را افزایش داده، و فرصت کسب موفقیت را به‌دست آورند و همچنین از مطالعه لذت بیشتری ببرند.

یافته‌های داخل کشور نشان داد که میزان آگاهی دانشجویان از انواع شیوه‌های مطالعه ضعیف می‌باشد. یافته‌های خارج از کشور نیز نشان می‌دهد که آنها در برخی از انواع شیوه‌های مطالعه مانند دقیق خوانی، عبارت‌خوانی، انتقادی و تجسسی وضع بهتر و مناسب‌تری نسبت به دانشجویان کشور ما دارند. به نظر می‌رسد که اگر این فرایند در کشور ادامه یابد، نه تنها موجب رکود فرهنگی و علمی در جامعه می‌گردد، بلکه مشکلات اجتماعی نیز به دنبال خواهد داشت.

پیشنهادها

۱. ارائه درسی با عنوان «شیوه‌های مطالعه و کتاب‌خوانی» در همه رشته‌های دانشگاهی؛
۲. برگزاری کارگاه‌های آموزشی شیوه‌های مطالعه و کتاب‌خوانی برای دانشجویان به‌ویژه دانشجویان ورودی جدید.

پی‌نوشت‌ها:

1. hassanashrafi81@yahoo.com
2. Survey reading
3. Patton

روش مطالعه تجسسی

مبتنی بر سؤال کردن

به‌طور جدی و پی‌گیر

برای فهم عمیق

مطالب است که

کنجکاوی و هدف

خواننده را از خواندن

مطلب ارضا می‌کند